

Lesekondis

- tren hjertet og hjernen

- en smakebit fra Kontekst (2020)

OM OPPDRAGET

I Lesekondis er målet å øke utholdenheten i å lese lengre fortellinger, slik at elevene kan få gode leseopplevelser og leve seg inn i et fiktivt univers. Dette krever en relativt god konsentrasjonsevne, god lesekondisjon. Oppdraget går ut på å trene utholdenhet med små nok skritt til at alle opplever mestring underveis.

Oppdraget krever ingen forkunnskaper i norskfaget og egner seg for alle trinn på ungdomsskolen.

FORSLAG TIL ORGANISERING, TIDSBRUK OG ARBEIDSMÅTER

Oppdraget er i utgangspunktet ikke tværfaglig, og det er viktig at elevene får være med på å velge bøker som motiverer og gir dem lyst til å øke lesekondisjonen dersom denne er lav. Etappene i oppdraget og lengden på dem må tilpasses. De fleste etappene skal gjennomføres med en treningspartner. Det er også lagt opp til egentrening (lesing av roman) og gruppeøkter som en del av noen etapper. Tidsanvisningene er kun forslag.

Felles for alle

1 time, oppvarming – hvorfor trene «leseuskelen»

Etappe 1: Finn ei god bok og legg en plan!

1-2 time m/treningspartner + egentrening

Etappe 2: Følg treningsplanen!

Gjentas gjennom hele oppdraget, m/treningspartner + egentrening

Etappe 3: Sirkeltrening

1 time, gjentas gjennom oppdraget, fodregår i større grupper eller hel klasse

Etappe 4: Bøy og tøy innholdet!

2-4 timer, treningspartner + grupper

Etappe 5: Intervjuet eller bokdaten

3-5 timer: 1 time forberedelse, 1 time bokdate, 1 time skrive profiltekster, eventuelt presentasjoner av bokdater og profiltekster

Lykke til med oppdraget!

GJENNOMFØRING AV OPPDRAGET

Felles for alle: Introduksjon og motivering

Målet er å sette i gang tanker og samtaler om hvorfor det kan være smart å trene utholdenhet i lesing. I tillegg skape lese lyst, hva er fordelene med å kunne lese lenge og leve seg inn i en roman? Eksempler: *Kople av i hverdagen, møte ukjente verdener, leve seg inn i andre, utvide ordforrådet, bli en bedre leser og dermed bli en bedre «student», sortere tanker og følelser ved å reflektere over en roman, bearbeide opplevelser, utvide horisonten osv.*

Ideer til igangsettere

- **Filmer om andres leseopplevelser.** Dette kan være utgangspunkt for samtale om leseutholdenhet. Tips: YouTube-kanalen eller instakontoen #denboka – en kampanje fra bokåret 2019 som hadde til hensikt å spre lese lyst:
https://www.instagram.com/den_boka/
<https://www.youtube.com/channel/UC3YSFN9z6StBEDstTGKLaVWQ>
- **Debatter:** En verden uten bøker?! Hvorfor har vi folkebibliotek i Norge? ...
- **Undersøk i mediene:** Hvordan blir romaner omtalt? Hva er verdens bokdag? Bokblogger, forfatterblogger:
<https://blogg.deichman.no/litteratur/2019/12/19/arets-beste-leseopplevelser/>
- **TXT.NO:** Boktips, boktrailere, txt-aksjonen: <https://txt.no/nettressurser-for-ungdomsskolen/>
- **Felles for alle** kan utvides ved å stille spørsmålene: *Hvorfor leser noen skjønnlitteratur? Hvorfor lager noen romaner?* Kople gjerne på andre typer fiksjonstekster, serier osv. Ulike måter å oppsummere spørsmålene på:
 - Digitale verktøy, for eksempel Menti, Kahoot, Padlet, Flip-grid eller andre.
 - Dele i videokonferanse.
 - Lage sammensatte tekster/plakater med bilder, illustrasjoner og setninger.

Tilgang til bøker - lån av bøker

- Undersøk hvilke bøker elevene har tilgang til.
- Undersøk muligheter for å dele bøkasser, få hjemsendt bøker fra skolebiblioteket eller samarbeide med lokalt bibliotek.
- Opprett nasjonalt digitalt lånekort. Elevene kan få tilgang via FEIDE. Sørg for at kommunen har åpnet for nasjonalbiblioteket i FEIDE-katalogen.

https://nb.bib.no/cgi-bin/m2?fbclid=IwAR1mXx3Pwt0udLqKOn2yBZi6Ge4mEJ3DbkDR5-4d5NomCk9uKjK_vRaJ8Zk

- Oversikt over digitale bibliotektilbud: <https://karanteket.no/>

Etappe 1: Finn ei god bok og legg en plan!

Denne etappen er todelt: Elevene skal velge bøker og lage en treningsplan.

Lag treningspartnere

Del inn elevene i par som skal være hverandres treningspartnere gjennom hele oppdraget. Diskuter først med elevene:

- Hva er en god treningspartner?
- Hvordan kan dere best motivere hverandre? Hvordan blir du best motivert?
- Oppsummer klassens tips til en god treningspartner. Publisert eventuelt oppsummeringen.

Finn bøker

Hjelp elevene med å velge en bok som treffer dem og passer nivået. Sørg for et godt utvalg av bøker. La gjerne elevene tipse hverandre. Kanskje noen blir motivert av å lese samme bok? Understrek at det ikke handler om å lese flest sider eller fortest, men å utvikle seg som lesere med en bok de liker. Igangsetter treningsplan:

- **La elevene lage hypoteser:** Hvor lenge er det mulig å lese før lystten til å sjekke mobilen, gjøre noe annet osv. overtar?
- **Kom med ideer:** Hvordan kan hver enkelt strekke seg til å lese litt lengre?

Lag treningsplan

Planen skal være til hjelp i treningsperioden. Treningspartnerne utvikler planen sammen, og den bør inneholde mål og jevnlig treningsøkter. Da må de først finne ut hva som er nå-situasjonen slik at de kan sette realistiske mål. Noen tips:

- **Før-test:** Finn ut hvor lenge elevene klarer å lese uten å bli forstyrret. Konteksten har mye å si, velg derfor tid for testing med omhu.
- **Flere måter å gjennomføre før-test på:** Egenvalgt bok, felles fortelling, velge mellom 3-4 fortellinger på ulike nivåer i ulike kategorier (noveller, science fiction, thriller, romaner ...)
- **Ulike testtyper underveis:** Hva påvirker utholdenheten? Skal testen foregå på en bestemt tid på døgnet, et rolig sted, når de er sultne, med mobiler tilgjengelig osv.? Elevene kan bestemme dette sammen med treningspartner. Målet er å finne ut hvilke omstendigheter som gir best utholdenhet. Del erfaringene i klassen eller en større gruppe.
- **Gode treningsplaner:** En godkjent plan bør inneholde
 - realistiske utholdenhetsmål som kan endres underveis
 - angivelse av utholdenhet ved oppstart (før-test)
 - antall planlagte økter (tidspunkt og lengde, eventuelt også noe om leseforholdene)
 - plass til å vurdere økta, og hvordan de opplevde den (humør, sliten, hardt osv.) Her kan symboler (stjerner, smilefjes osv.) brukes til å rangere økta. La elevene komme med egne forslag.
 - plass til oppmuntringer fra treningspartner
- Hovedtrener (læreren) godkjenner planen. Kanskje det er behov for veiledning/justering av plan. Vurder om elevenes treningsplaner skal være tilgjengelige for alle i klassen eller ikke.

Etappe 2: Følg treningsplanen!

Når elevene er kommet i gang med lesingen, anbefaler vi å legge opp til hyppige leseøkter. Hjelp elevene til å følge planen, dokumentere og kommentere øktene. Dokumentasjonen kan gjøres på mange måter: skriftlig, i en tabell, i talenotater, vlogger, som tidslinje osv. Etappen gjentas gjennom hele oppdraget. Vurder hvor ofte elevene skal levere logg til hovedtrener.

- Gi tid slik at treningspartnerne kan hjelpe hverandre med å oppmuntre hverandre, evaluere trening og justere treningsplanene sammen. Ha en god dialog med elevene om hvordan treningspartnerne fungerer.
- Gi tilbakemelding som inspirerer til videre trening.
- Del jevnlig gode tips og erfaringer i klassen.

Etappe 3: Sirkeltrening

Jevnlige stopp med andre aktiviteter enn lesing. Tips til stasjonene, se under (lag gjerne flere selv).

- Varier gjerne gruppene for sirkeltrening underveis i perioden, noen aktiviteter kan egne seg å gjøre i hele klassen.
- Velg ut hvilke aktiviteter du vil ha med til hver økt.
- Modeller i forkant slik at alle vet hva som skjer ved hvert stopp, lag eventuelt en kort introduksjonsfilm.
- I et fysisk klasserom er det fint å ha et område dedikert til hver aktivitet, i det digitale klasserommet kan eventuelt alle gruppene jobbe med den samme stasjonen samtidig. Kanskje kan elevene noen ganger melde seg på stasjonen de vil være på.

Lydglimt

Start med å utforske ulike måter å lese på, modeller for elevene (ta for eksempel talenotat). Gi elevene tid til å finne et avsnitt, øve osv. før dere begynner sirkeltreningen.

Ja/nei-lek

Sett av noen minutter slik at elevene får forberedt gode spørsmål, for eksempel med treningspartneren. I gruppa: Still spørsmål til en og en roman om gangen. Vurder om det er behov for en maksgrense for spørsmål før dere går videre til neste bok.

Lesestafett

Gi elevene et par minutter på å velge setninger eller avsnitt fra boka de skal lese høyt. Varier kriteriene: noe de liker godt, noe som får fram stemningen, sier noe om hovedperson, gir hint om plott, er dramatisk, en skildring, bestemt skrivemåte osv. Dersom det ikke er mulig å møtes i sann-tid, la elevene dele bilder av utdragene, ta talenotat, lage filmer, skrive inn i felles dokument osv.

Tips til flere aktiviteter

- Filosofisk samtale: Hva forteller boka om det å være menneske?
- Utforsk konteksten: Hva vet vi om, hva kan vi finne ut om ...

Innlevering

Vurder hvor ofte det skal være innlevering av hvordan elevene opplevde sirkeltreningen. Den kan også være muntlig, som felles oppsummering med hele gruppa osv.

Etappe 4: Bøy og tøy innholdet

Her får elevene bearbeide innholdet i boka de leser, og etappen har også som mål å gi mestringsfølelse i arbeid med å skape tekster.

Kreativ tekstprosess

Elevene kan selv velge hva slags tekst de vil lage, og la gjerne elevene få komme med forslag til andre teksttyper og sjangrer enn de som er foreslått i oppdraget. Mange sjangrer passer, og elevene kan også lage reportasjer, feature, faktaartikler, noveller osv. Etappen bør være organisert som en prosess slik at elevene kan hjelpe hverandre gjøre tekstene så gode som mulig. Se vedlegg fra Kontekst 2020: *Å skape tekster – en kreativ prosess*.

Organisering

Nyhetstimen kan foregå i sanntid eller tekstene kan samles på en blogg, i en avis osv.

Etappe 5: Intervjuet eller bokdaten

Nå skal elevene gå dypere inn i hovedpersonene i bøkene de har lest gjennom å dramatisere/være personen. De skal både sette seg inn i hovedpersonen i roman og være nysgjerrige på andres hovedpersoner.

Forberedelse

La elevene forberede seg til møtet mellom romanpersonene i en date eller et intervju. For eksempel ved å:

- Idémyldring: Hvordan bli godt kjent på en date? Hvordan få til et godt intervju?
- Lage ei liste med typiske ting ved romanpersonen man skal være.
- Lage spørsmål man kan stille, for eksempel: *Hvordan tror du det har det vært å lese om deg? Hvilke perioder har vært spennende?*

Selve intervjuet/bokdaten

La elevene møtes to og to. Vurder om intervjuene/ bokdatene skal vises i klassen, enten ved at de ser på eller får se/lytte til et opptak. Dersom det ikke er mulig med synkront møte med lyd/bilde, kan møtet for eksempel skje i en chat eller et samskrivingsdokument.

Profiltekst

En profiltekst er en tekst med kortfattet informasjon om en person. Forslag til prosess:

- Undersøk ulike «om meg»-tekster på forfattersider, blogger osv.
- Ha en felles idémyldring rundt hva som kan gjøre en profiltekst interessant, morsom osv.

Videre

Publiser eventuelt profiltekstene i etterkant, for eksempel i korte boktips.

FORSLAG TIL AVSLUTNING, EVALUERING OG VIDERE ARBEID

Oppsummering

Hvor langt har elevene klart å strekke leseutholdenheten i løpet av treningsperioden?

La elevene oppsummere for seg selv, i grupper og/eller i plenum. Forslag til spørsmål:

- Hvor mange minutter har klassen til sammen klart å øke kondisen?
- Er elevene klare for nye mål, fortsette treningen?
- Har elevene klart å drømme seg bort, møtt andre univers osv.
- Har leselysten økt?
- Tror elevene at treningen kan komme til nytte i noen sammenhenger, hvilke?

Andre tips

- La elevene gi hverandre boktips!
- Del erfaringene, oppmuntre andre til å gjøre det samme, lag kampanje for å få opp lesekondisen utenfor klassen, i nærmiljøet, familien ...

TIPS TIL RESSURSER

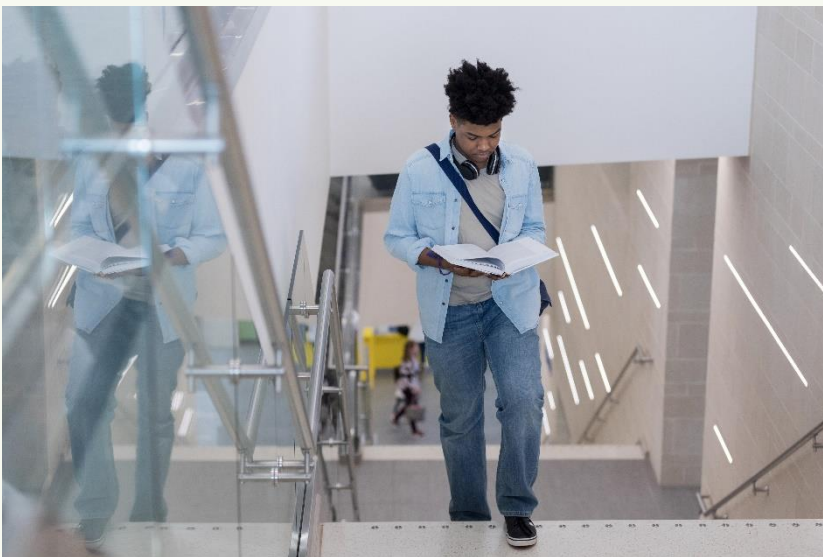
Gyldendal

Ressursene fra Gyldendal som er gjort tilgjengelig gratis via FEIDE-pålogging våren 2020:

- Nye Kontekst 8-10 Smartbok (2014) <https://www.smartbok.no/Grunnskole/8.-10.-trinn/Norsk>
- Skolestudio – smakebiter fra Kontekst (2020), fylles gradvis på utover våren <https://www.skolestudio.no/kontekst>

Andre ressurser

- Idébank på www.padlet.com/kblich/lesekondis

RELEVANTE SITATER FRA LÆREPLANEN

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne lese i norsk er å skape mening fra tekster fra nåtid og fortid i et bredt utvalg sjangere. Det innebærer å engasjere seg i tekster og få innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft. [...] Utviklingen av leseferdigheter i norskfaget forutsetter at elevene leser ofte og mye, og at de arbeider systematisk med lesestrategier som er tilpasset formålet med lesingen, og med ulike typer tekster i faget [...]

(Fra LK06)

Muntlig kommunikasjon

- Lytting er en aktiv handling der eleven skal lære og forstå gjennom å oppfatte, tolke og vurdere andres utsagn.
- Gjennom forberedt muntlig framføring og spontan muntlig samhandling skal eleven utvikle evnen til å kommunisere med andre og uttrykke kunnskap, tanker og ideer med et variert ordforråd i ulike sjangere.

(Fra hovedområdet, LK06)

- lytte til, oppsummere hovedinnhold og trekke ut relevant informasjon i muntlige tekster
- samtale om form, innhold og formål i litteratur, teater og film og framføre tolkende opplesing og dramatisering

(Fra kompetansemål, LK06)

Skriftlig kommunikasjon

- [...] Opplæringen i lesing skal stimulere elevens lyst og evne til å lese og skrive, og innebærer at eleven skal lese ulike tekster, både for å lære og for å oppleve. Leseopplæringen skal samtidig bidra til at eleven blir bevisst sin egen utvikling som leser og skriver.
- Skrivning innebærer å uttrykke, bearbeide og kommunisere tanker og meninger i ulike typer tekster og sjangere [...]

(Fra hovedområdet, LK06)

- lese [...] et bredt utvalg tekster i ulike sjangere og medier på bokmål og nynorsk og formidle mulige tolkninger
- planlegge, utforme og bearbeide egne tekster manuelt og digitalt, og vurdere dem underveis i prosessen ved hjelp av kunnskap om språk og tekst

(Fra kompetansemål, LK06)

LK2020

Dette oppdraget passer godt inn i både nåværende og kommende læreplanverk. Informasjon om LK2020 vil bli oppdatert i forbindelse med utgivelsen av *Kontekst* (2020).

Bildekreditering:

Jente med bøker: Ismagilov / iStock / Getty Images

Symbolene: Shutterstock

Gutter som sitter oppå hverandre: Peter Muller /Cultura / Getty Images

Å skape tekster – en kreativ prosess

Tekster blir ofte til i et skapende, kreativt samarbeid. Forfattere får hjelp av redaktører, og i arbeidslivet korrekturleser man for hverandre. Prosessen er omtrent de samme for alle typer tekster, enten de er skriftlige, muntlige eller sammensatte. Rekkefølgen på punktene nedenfor og hvilke av dem som passer å bruke, kan variere fra gang til gang. Lær av hverandre, diskuter og gjør hverandre gode!

Planlegg teksten

- **Hensikt – hvorfor?** Hva går oppgaven eller oppdraget ut på? Hvem skal teksten skrives for?
- **Hva vil du uttrykke?** Finn ideen eller budskapet som skal komme tydelig fram.
- **Hvordan vil du formidle ideen eller budskapet?** Hvilken form eller sjanger passer til målgruppe og tema?
- **Sjekk igjen** at du har forstått oppgaven.

Jobb med innhold

- **Diskuter ideer, finn kilder:** Skaff nødvendig informasjon, lag tankekart osv.
- **La deg inspirere:** Finn tekster, egne eller andres.
- **Noter ideer:** Lag plott i fortellinger (utvikle roller, miljø, utfordringer), og samle argumenter (fakta, følelser, eksempler) til tekster som skal debatteres osv.

La oppgaven summe i hodet en periode, det er mange måter å få ideer på.

Er det vanskelig å begynne? Se her!

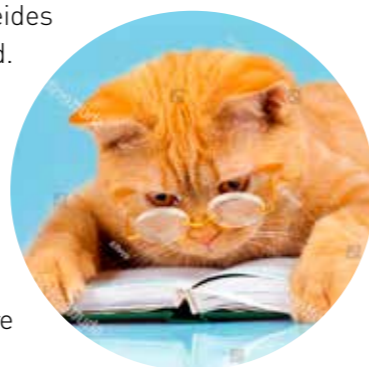
- **Begynn rett på:** Tegn, lag et lydopptak av teksten, skriv uten å være kritisk. Få ord og tanker ut. Da løsner det ofte.
- **Lag disposisjon:** Bruk skriverammer eller eksempeltekster eller herm etter oppsett fra andre tekster.
- **Skriv sammen:** Lag et avsnitt sammen med noen, og bruk det i teksten din om du vil!

Lag et førsteutkast!

- **Utform teksten:** Du kan begynne hvor som helst i teksten eller med hvilket element du vil. Du kan redigere, flytte rundt og endre etterpå.
- **Ikke vær for selvkritisk:** Det gode rådet er å få med mest mulig.

Ta på de kritiske brillene!

Ofte må en tekst omarbeides noen ganger for å bli god. Revider flere ganger, gi hverandre respons, og kom med forslag til forbedringer. Viser du teksten til andre, skal du ikke forklare eller unnskyldte deg. Noter bare gode råd.

Revider teksten – omarbeid

- **Les teksten høyt,** se på filmen du laget eller lytt til opptaket. Noter hvor du merker at teksten ikke fungerer. Hva kan du endre?
- **Se på tidligere tilbakemeldinger** og sjekklister. Hvilke endringer må du gjøre?
- **Sjekk oppgaven:** Svarer du på det oppgaven ber om?
- **Sjekk struktur og sammenheng.** Hvordan passer delene sammen? Har teksten en tydelig innledning, hoveddel og avslutning? Flytt rundt på elementer, bilder, setninger og avsnitt til du er fornøyd.
- **Finpuss språket/uttrykket** slik at det blir klart og presist. Passer ordvalg, stemmebruk og kroppsspråk til det du ønsker å formidle? Varier språket, bruk synonymordliste.
- **Gjør teksten enda bedre.** Lytt til råd, og se på teksten enda en gang med kritiske briller. Vil du ha respons?

Trenger jeg flere virkemidler for å understreke budskapet?

Ferdigstill teksten

- **Les korrektur.** Sjekk stavemåte. Se på rettskriving og tegnsetting
- **Sjekk flyten i hver setning.** Les gjerne tekster bakfra, setning for setning. Gir hver setning mening? Kan ord strykes?
- **Se på sammenheng og balanse.** Er det god sammenheng mellom klipp og elementer og samspill mellom lyd, tekst og bilde?

Husk å slå opp ord jeg pleier å skrive feil!

Er det balanse mellom elementene? Framhever de budskapet?

Hjelp hverandre, gi god respons!

- **Vær konkret.** Kommer ideen med teksten tydelig fram?
- **Undersøk.** Hva vil den som har laget teksten, ha respons på?
- **Beskriv** det som er bra med teksten.
- **Vær konstruktiv.** Vis interesse, vær hyggelig og ha et positivt kroppsspråk. Foreslå hva som kan gjøre teksten bedre.
- **Still spørsmål** om noe er uklart.